

Библиотека фантастика • Издания на български език

ДРУГИ СВЕТОВЕ

Сборник разкази от САЩ, Великобритания,
Франция, Русия, Полша, Австралия и др.

Джон Р. Р. Толкин

Листо от Нигъл

Имало някога един дребен човечец на име Нигъл¹, който трябвало да предприеме дълго пътуване. Той не искал да тръгва и дори самата мисъл му се виждала отвратителна, обаче нямало как да се измъкне. Знаел, че все някой ден ще трябва да потегли, но не бързал с приготовленията.

Нигъл бил художник. Той нямал особен успех – донякъде защото имал да прави много други неща. За много от тях си мислел, че са истинска досада, но когато не можел да изклинчи, което (по негово мнение) било прекалено често, ги вършел сравнително добре. Законите в неговата страна били твърде строги. Освен това се намирали и други пречки. От една страна, понякога той просто нищо не правел. От друга, бил по своему мекосърдечен. Знаете какво е да имаш добро сърце: неговото по-често го карало да се чувства неловко, отколкото да свърши нещо; а даже и когато правел нещо, то не му пречело да мърмори, да се ядосва и да ругае (най-вече под нос). Въпреки това мекото сърце му докарвало да свърши доста и най-разнообразни работи вместо неговия съсед, господин Енори², който бил куц. От време на време, когато дойдели и го помолели, помагал дори на хора, дето живеели по-далеч. Не стига това, ами току се сещал за пътуването си и започвал несръчно да опакова някои неща; в такива случаи не рисувал много-много.

Нигъл имал да довършва много картини; за майсторлъка му повечето били твърде големи и непосилни. Бил от ония художници, дето могат да рисуват по-добре листа, отколкото дървета. Прахосвал много време, за да нарисува едно-единствено листо, опитвайки се да улови формата и лъскавината му и блясъка на капчиците роса по краищата му. Въпреки туй му се искало да нарисува едно цяло дърво, при това хем всичките му листа да бъдат издържани в един и същ стил, хем всичките да са различни.

Имало една картина, която особено го затруднявала. Започнал я с едно духано от вятъра листо: полека-лека то се превърнало в дърво, а дървото започнало да расте, като протягало безброй клонки и пускало най-фантастични корени. Странни птички долитали и кацали на вейките му, така че трябвало и на тях да им се обръща внимание. После около Дървото и зад него, през пролуките между листата и големите клони,

1. Името отговаря на характера на героя; на английски *niggle* означава губя си времето с незначителни неща, суеят се. – Бел. пр.

2. В оригинала е *Parish*, което означава енория, а също така съдържа идеята за подхвърлено дете, сираче, или, по-общо казано, за човек, за когото трябва да се грижат. – Бел. пр.

започнала да се разкрива някаква местност; мярнала се гора, която плъпнала по земята, и покрити със сняг планини. Нигъл загубил интерес към другите си картини; или пък ги вземал и ги прикрепял към краищата на голямата си картина. Скоро платното станало толкоз голямо, че трябвало да постави стълба; и той започнал да се катери и да слиза по нея, като ту добавял някоя мазка тук, ту изтривал някое късче там. Когато идвали да го търсят, изглеждал достатъчно вежлив, макар да почвал да върти в пръстите си моливите, дето стоели на писалището. Слушал какво му говорят, но през цялото време продължавал да мисли за голямото си платно и за високия сайвант, който вдигнал за него в градината (на мястото на една леха, където по-рано отглеждал домати).

Той все не можел да се избави от добросърдечието си. „Де да бях по-здравомислещ!“ казал си от време на време, като имал предвид, че би искал чуждите тревоги да не го карат да се чувства неудобно. Така се случило, че дълго време не го обезпокоявали сериозно. „Все пак ще рисувам картината, истинската ми картина, преди да се наложи да потегля на туй пусто пътешествие“ започнал да говори. Въпреки това обаче взел да разбира, че няма да може да го отлага безкрайно. Картината трябвало да престане да расте и да бъде завършена.

Един ден Нигъл застанал малко по-далеч от картината си и започнал да я преценява с необичайна съсредоточеност и безпристрастие. Все не можел да реши какво всъщност мисли за нея и му се искало да има някой приятел, който да му каже какво да мисли. Всъщност тя му се струвала съвсем незадоволителна и едновременно с това абсолютно възхитителна, единствената истински красива картина на света. В тоя момент най-много му се искало да може да се види как той самият влиза, потупва двойника си по гърба и казва (с очебийна искреност): „Абсолютно великолепа! Напълно ми е ясно какво си се стремял да направиш. Продължавай да работиш и за нищо друго не се безпокой! Ние ще ти уредим държавна пенсия, така че да нямаш нужда от нищо.“

Само че никаква държавна пенсия нямало. Затова пък разбрал нещо: за да завърши картината, дори и при сегашните ѝ размери, била нужна доста голяма концентрация, доста работа, яка и без прекъсване. Навил си ръкавите и започнал да се концентрира. Опитал се няколко дни да не се тревожи за други неща. После обаче го връхлетяла ужасна поредица от спънки. Разни предмети у дома започнали да се развалят; наложило се да иде в града и да участва в съдебно жури; един не дотам близък приятел се разболял; господин Енори се тръшнал от лумбаго; а посетителите идвали един след друг. Било пролет и те искали да изпият

даром чаша чай сред природата: Нигъл живеел в уютна малка къща, на цели мили от града. Ругаел ги наум, ала не можел да отрече, че самият той ги е поканил – по-рано, през зимата, когато и не помислял, че да обиколиш магазините и да изпиеш някой чай с познатите си в града е „спънка“. Опитал се да стане коравосърдечен, но не успял. За много неща не можел да събере нахалство да каже „не“, независимо дали ги смятал за свои задължения или не; а имало и много други, които пък бил принуден да прави, независимо от това какво си мисли за тях. Някои от гостите му наемквали, че градината е доста занемарена и че току-виж го посетял някой инспектор. Разбира се, само малцина знаели за картината му, но даже и да знаели, едва ли щели да се държат по-различно. Съмнявам се, че те биха си помислили, че има особено значение. Предполагам, че картината всъщност не била много добра, макар да може да е имало някои сполучливи места. Във всеки случай Дървото било необикновено. Съвсем уникално по своему. Същото важало и за Нигъл, макар той също да бил много обикновен и доста глуповат човечец.

Накрая за Нигъл времето наистина станало безценно. Познатите му от далечния град започнали да се сещат, че на дребния човек му предстои неприятно пътуване, и някои започнали да пресмятат колко най-дълго би могъл да отложи заминаването си. Чудели се кой ще вземе къщата му и дали ще поддържа по-добре градината.

Дошла есента – много влажна и ветровита. Дребничкият художник бил в сайванта си. Бил се покачил на стълбата и се опитвал да улови блясъка на захождащото слънце на върха на заснежената планина, която бил забелязал точно вляво от разлистения връх на една от клонките на Дървото. Знаел, че скоро ще трябва да потегли: може би рано следващата година. С мъка щял да довърши картината и то едва-едва: имало някои ъгли, където сега вече нямал да има време да стори нещо повече от това да загатне какво е искал да нарисува.

На вратата се почукало. „Влез!“ – остро рекъл той и слязъл от стълбата. Стъпил на пода и завъртял в пръсти четката. Бил неговият съсед, Енори: единственият му истински съсед, понеже всички останали живели далеко. Въпреки туй Нигъл не го харесвал особено: донякъде защото толкова често изпадал в беда и се нуждаел от помощ, а също и защото онзи не се интересувал от рисуване, но пък бил много критично настроен на тема градинарство. Когато Енори погледнел градината на Нигъл (което често се случвало), виждал най-вече плевели; а когато погледнел картините на Нигъл (което се случвало рядко), виждал само зелени и сиви мазки и черни линии, които му се стрували безсмислени. Нямал

нищо против да спомене за плевелите (съседски дълг), но се въздържал да каже каквото и да било за картините. Мислел си, че това е много любезно, и не можел да осъзнае, че дори и да е любезно, не е достатъчно любезно. Да помогне за плевелите (и може би да похвали картините) щяло да бъде по-добре.

– Е, Енори, какво има? – попитал Нигъл.

– Зная, че не би трябвало да те прекъсвам – рекъл Енори (без изобщо да погледне картината). – Сигурен съм, че си много зает.

Нигъл възнамерявал той самият да каже нещо от този род, но вече бил изгървал възможността. Успял само да каже: „Да.“

– Само че няма към кого друго да се обърна – рекъл Енори.

– Така е – отвърнал Нигъл с въздишка: една от ония въздишки, които са предназначени за собствено ползване, но не са такива, че да не можеш да ги чуеш. – Какво мога да направя за теб?

– Жена ми боледува от няколко дни и започвам да се тревожа – казал Енори. – А вятърът е отвял половината керемиди от покрива и водата се лее в спалнята. Мисля, че би трябвало да извикам доктор. И зидари също, само че те са много тежки гемии. Чудех се дали няма да ти се намерят малко излишни дъски и платнище, просто за да ме оправяш криво-ляво и да ми помогнеш за ден-два – и сега вече погледнал към картината.

– Боже, Боже! – рекъл Нигъл. – Наистина нямаш късмет. Надявам се жена ти да не е пипнала нещо повече от настинка. Сега ще намина и ще ти помогна да я смъкнем по стълбите.

– Много ти благодаря – доста студено казал Енори. – Само че не е настинка, а треска. Не бих те обезпокоил заради една настинка. А и жена ми вече лежи на долния етаж. С тоя мой крак не мога да припкам нагоре-надолу по стълбите. Е, виждам, че си зает. Съжалявам, че те обезпокоих. Доста се надявах, че ще можеш да отделиш време да идеш до доктора, като ме видиш на какво съм дередже; а също и до зидаря, ако наистина нямаш свободно платно.

– Разбира се – рекъл Нигъл, макар сърцето му да било изпълнено с други думи и в момента да било само меко, без изобщо да го усеща добро. – Бих могъл да отида. Ако наистина се тревожиш, ще отида.

– Тревожа се и още как. Де да не бях куц – казал Енори.

И така Нигъл тръгнал. Разбирате ли, било ужасно неловко. Енори му бил съсед, а всички други били много далеч. Нигъл имал велосипед, а Енори нямал, а и не би могъл да го кара. Енори бил с куц крак, истински куц крак, който здравата го болял: това трябвало да се помни редом с

киселата му физиономия и хленчещия глас. Разбира се, Нигъл пък имал картина и време едва колкото да я довърши, но изглежда това било нещо, което Енори, а не Нигъл, трябвало да има предвид. Енори обаче не обръщал внимание на картините, а Нигъл не можел да промени това. „Проклятие!“ рекъл си той, докато отивал за велосипеда си.

Било влажно и ветровито и се смрачавало. „Днес повече няма да мога да работя!“ помислил си Нигъл и през цялото време, докато карал, или ругаел под нос, или си представял мазките на четката по планината и по разпъпилите листа до нея, които за пръв път си бил представил тази пролет. Пръстите му потрепвали върху кормилото. След като излязъл от сайванта, съвсем точно видял по какъв начин да постигне този блестящ листак, който рамкирал гледката на далечната планина. На сърцето му обаче легнал камък, някакъв страх, че сега вече никога няма да получи възможност да изпробва новооткрития похват.

Нигъл намерил доктора и оставил бележка на зидаря. Приемната на зидаря била затворена, а той самият си бил отишъл къщи да се топли на огнището. Нигъл се измокрил до кости и се простудил. Докторът не потеглил така бързо като Нигъл. Пристигнал на другия ден, защото тъй му било удобно, а дотогава вече трябвало да се оправя с двама пациенти, живеещи в съседни къщи. Нигъл бил на легло с висока температура, а в главата му и на тавана се образували чудни мотиви от листа и преплетени вейки. Това, че госпожа Енори имала само настинка, не го успокоило. Обърнал лице към стената и се заровил в листата.

Някое време бил на легло. Вятърът продължил да духа и отвял още много от керемидите на Енори, а също и някои от Нигълските: започнал да тече собственият му покрив. Зидарят не идвал. Нигъл хич не го било еня, във всеки случай поне за ден-два. После изпъзлял от леглото да потърси нещо за хапване (Нигъл нямал жена). Енори не наминал да го види: дъждът се бил зайл с крака му и той го болял; жена му трескаво попивала водата и се чудела дали „тоя господин Нигъл“ не е забравил да се обади на зидаря. Ако била видяла каквато и да е възможност да вземе назаем нещо полезно, би изпратила Енори да наминае натам независимо от състоянието на крака му, обаче тя не видяла, така че Нигъл бил оставен сам-самичък.

Някъде към края на седмицата Нигъл отново са заклатушкар към своя сайвант. Опитал се да се изкачи по стълбата, но главата му се замаля. Седнал и се загледал в картината, но този ден в ума му нямало ни листни мотиви, ни планински гледки. Можел да нарисова една пясъчна пустиня някъде в далечината, но силите не му стигнали.

На следния ден се почувствал значително по-добре. Качил се на стълбата и захванал да рисува. Тъкмо взел пак да влиза във форма и някой почукал на вратата.

– По дяволите! – рекъл Нигъл. Със същия успех можел да каже и едно учтиво „Влез!“; защото вратата въпреки всичко се отворила. Този път влязъл един много висок мъж, абсолютно непознат.

– Това е частно ателие – заявил Нигъл. – Зает съм. Махайте се!

– Аз съм Инспектор по къщите – казал човекът и вдигнал служебната си карта така, че Нигъл да може да я види от стълбата.

– Ох! – рекъл той.

– Къщата на вашия съсед не е в задоволително състояние – заявил Инспекторът.

– Знам – казал Нигъл. – Занесох една бележка на зидарите доста отдавна, но те така и не дойдоха. След туй се разболях.

– Аха – рекъл Инспекторът. – Сега обаче не сте болен.

– Но аз не съм зидар. Енори би трябвало да се оплаче в градския съвет и да получи помощ от аварийната служба.

– Те са заети с далеч по-лоши повреди от вашите тук – казал Инспекторът. – В долината имаше наводнение и много семейства са останали без дом. Вие би трябвало да помогнете на вашия съсед да направи временен ремонт и да предотвратите възможността повреда да стане по-скъпа за оправяне, отколкото е необходимо. Такъв е законът. Тук има много материал: платно, дъски, водонепроницаема боя.

– Къде? – с негодувание попитал Нигъл.

– Тук! – казал Инспекторът, като посочил картината.

– Моята картина! – възкликнал Нигъл.

– Сигурно е ваша – казал Инспекторът. – Само че къщите имат предимство. Такъв е законът.

– Но аз не мога... – Нигъл не казал нищо повече, понеже в същия момент влязъл още един човек. Той много приличал на Инспектора, почти като двойник: висок и целия облечен в черно.

– Хайде! – рекъл той. – Аз съм Шофьорът.

Нигъл се запрепъвал надолу по стълбата. Треската му като че ли пак се връщала и главата му се въртяла; чувствал се целият студен.

– Шофьор? Шофьор? – затракал със зъби той. – Шофьор на какво?

– На теб и на колата ти – казал мъжът. – Колата е заявена отдавна. Най-накрая пристигна. Чака те. Нали знаеш, днес тръгваш на своето пътешествие.

– Незабавно! – рекъл Инспекторът. – Ще трябва да тръгнете, но не

е добре да започнете пътуването си, като оставите работите си недовършени. Все пак сега можем поне да използваме за нещо това платно.

– О, Боже! – казал бедният Нигъл и започнал да плаче. – И тя не е, тя не е даже свършена!

– Не е свършена? – попитал Шофьорът. – Е, с нея е свършено, поне що се отнася до теб, във всеки случай. Тръгвай!

Нигъл тихомълком тръгнал. Шофьорът не му дал време да опакова нещата си, като казал, че той трябвало да го стори предварително и че ще изпуснат влака; така че на Нигъл не му останало да направи нищо друго, освен да грабне една малка чантичка от хола. После открил, че в нея имало само една кутия с бои и едно малко блокче със собствените му скици: нито храна, нито дрехи. Хванали влака без проблеми. Нигъл се чувствал много уморен и сънлив; почти не съзнавал какво става, когато го натикали в купето му. Хич не го било еня: бил забравил къде щял да ходи и за какво отивал там. Влакът почти веднага влязъл в един тъмен тунел.

Нигъл се събудил на една много голяма, мрачна гара. По перона вървял един Шафнер и викал, но викал не името на гарата, а викал Нигъл!

Нигъл набързо излязъл и видял, че е забравил малката си чанта. Обърнал се, ала влакът вече бил заминал.

– А, ето те и теб! – рекъл Шафнерът. – Оттук! Какво! Никакъв багаж! Ще трябва да идеш в Приюта.

Нигъл се почувствал много зле и припаднал на перона. Сложили го в една линейка и го откарали в Амбулаторията на Приюта.

Лечението съвсем не му се понаправило. Лекарството, дето му давали, било горчиво. Длъжностните лица и обслужващият персонал били недружелюбни, мълчаливи и стриктни; и никога не виждал някой друг, освен един много строг лекар, който от време на време го посещавал. Приличало повече на затвор, отколкото на болница. Трябвало да работи здравата и то в определени часове: копане, дърводелство и боядисване на голи дъски с един-единствен цвят боя. Никога не му позволявали да излезе навън, а всички прозорци гледали навътре. Държали го часове наред на тъмно, както казвали „за да помисли малко“. Загубил представа за времето. Дори не започнал да се чувства по-добре, поне ако може да се съди по това дали изпитва каквото и да е удоволствие като прави нещо. Не изпитвал – дори и когато си лягал да спи.

Отначало, през първото столетие (просто предавам усещането му) бил склонен безцелно да се тревожи за миналото. Както лежал в

тъмното, все си повтарял: „Де да се бях отбил у Енори още първата сутрин, след като задуха силният вятър. Мислех си го. Щеше да е лесно да се закрепят първите разклатени керемиди. Тогава госпожа Енори можеше изобщо да не простине. Тогава аз също нямаше да се простудя. Тогава щях да имам още една седмица.“ Обаче след някое време той забравил за какво искал да е разполагал с още една седмица. След туй, ако изобщо се тревожел за нещо, то било за работата си в болницата. Започнал да я планира, да мисли колко бързо ще успее да оправи онази дъска да не скърца или да закачи отново вратата, или да поправи крака на масата. Сигурно наистина бил станал доста полезен, макар и никои да не му го казал ни веднъж. Естествено това не би могло да бъде единствената причина да държат бедния човечец толкова дълго. Може би чакали да се пооправи, като преценявали „оправянето“ по някакви си техни странни медицински стандарти.

Както и да е, бедният Нигъл не получавал никакво удоволствие от живота или поне не онова, което бил свикнал да смята за удоволствие. Определено не му било забавно. Иначе не може да се отрече, че започнал да изпитва чувство на... е, на задоволство: като няма риба и ракът е риба. Можел да подхване работа в мига, в който звъннел един звънец, и веднага да я остави, щом звъннел следващият – акуратно и напълно готова да бъде продължена, когато му дойде времето. Сега започвал да свършва доста неща през деня; приключвал дребните нещица съвсем спретнато. Няма никакво „време за себе си“ (като се изключи самотата в спалното му помещение), но въпреки туй започнал да става господар на времето си; започнал да разбира какво точно би могъл да направи с него. Не изпитвал никакво притеснение. Сега бил по-спокоен вътрешно и през времето за почивка наистина можел да си почине.

Сетне изведнъж сменили работното му време; почти не го оставяли да се добере до леглото; напълно му отнели дърводелството и го държали само на копане – ден след ден. Той го понесъл доста добре. Минало доста време, преди да почне да ровичка из ума си за проклятията, които на практика бил забравил. Продължавал да копае, докато почувствал гръбнака си като строшен, а ръцете му се възпалили и той добил усещането, че повече и една лопата няма да може да изрови. Никои не му благодарил. Дошъл обаче лекарят и го погледнал.

– Прекъсваме! – казал. – Пълна почивка – в тъмното!

* * *

Нигъл лежал в тъмното и се отдавал на пълна почивка – толкова

пълна, че понеже нито усещал нещо, нито мислел, не би могъл да каже дали е лежал часове или години. Но ето че чул Гласове: не такива гласове, каквито бил чувал по-рано. Изглежда имало Медицинска комисия или, може би, Дисциплинарен съд, който заседавал нейде наблизко, в някоя съседна стая, вероятно с отворена врата, макар той да не можел да съзре никаква светлина.

– Сега случаят Нигъл – произнесъл един Глас – суров, по-суров от гласа на доктора.

– Какво е положението с него? – запитал Втори глас – глас, който бихте могли да наречете благ, макар и да не бил мек – властен глас, който звучал едновременно обнадежден и тъжен. – Какво е положението с Нигъл? Сърцето му си е било където трябва.

– Да, но не е функционирало както трябва – отвърнал Първият глас. – И не е имал много ум в главата: кажи-речи изобщо не е мислел. Само виж колко време е пропилял и то дори без да се позабавлява! Така и не се подготвил за своето пътешествие. Бил е средно състоятелен и въпреки това пристигнал тук почти мизерстващ, така че се наложило да го настанят в отделението за бедняци. Опасявам се, че случаят е тежък. Мисля, че ще трябва да поостане още.

– Това едва ли би му навредило – казал Вторият глас, – само че той, разбира се, е просто един малък човечец. Никога не е имал качества да стане кой знае какво и никога не е бил много силен. Я да погледнем в Архивите. Да. Знаеш ли, има някои благоприятни пунктове.

– Възможно е – казал Първият глас, – но ако се разгледат по-внимателно, малко от тях ще останат.

– Е – рекъл Вторият глас, – чуй тези. Бил е художник по природа. Разбира се, в малък мащаб, но въпреки това едно Листо от Нигъл си има своето собствено очарование. Много се е стараел с листата – просто заради тях самите. Никога обаче не си е помислял, че това с нещо му придава тежест. В Архивите няма никакъв запис да е претендирал, дори и пред самия себе си, че това го извинява, загдето не е обръщал внимание на изискваните от закона неща.

– Тогава не би трябвало да пренебрегва толкова много от тях – казал Първият глас.

– Все пак е отговорил на доста Повиквания.

– Процентът е малък, те са предимно от най-лесните и ги е наричал Спънки. В Архивите е пълно с тази дума, заедно с още сума ти оплаквания и глупави проклетия.

– Вярно е, но на него те, разбира се, му са се виждали като спънки.

Ето и още нещо: никога не е очаквал каквато и да било компенсация, както толкова много от хората като него я наричат. После онзи случай с Енори, същият, дете дойде по-късно. Той е бил съсед на Нигъл, но никога не си е помръднал пръста за него и много рядко е показвал, че с нещо му е благодарен. Да, но в Архивите няма отбелязано Нигъл да е очаквал благодарност от Енори; изглежда той дори не си го е и помислял.

– Да, това е точка в негова полза – казал Първият глас, – но е доста дребничка. Струва ми се, че ще откриеш, че Нигъл често пъти просто е забравял. Изхвърлял е от ума си нещата, които е трябвало да свърши за Енори като нещо досадно, с което се е оправил.

– Все пак ето го и последният запис – рекъл Вторият глас, – за това мокро пътуване с велосипед. Аз му придавам голямо значение. Съвсем явно е, че е било истинска жертва: Нигъл се е досетил, че зарязва последния си шанс с картината си, и в добавка се е досетил, че Енори се тревожи ненужно.

– Мисля, че прекалено много наблягаш на това – казал Първият глас, – но последната дума е твоя. Разбира се, твоята задача е да тълкуваш фактите откъм най-добрата им страна. Понякога те могат да го понесат. Какво предлагаш?

– Мисля, че сега случаят изисква малко щадящо лечение – казал Вторият глас.

Нигъл си помислил, че никога не е чувал нещо тъй великодушно като този Глас. Той карал Щадящо лечение да звучи като множество богати дарове и покана за някой кралски пир. Сетне изведнъж Нигъл се засрамил. Това, че бил определен за Щадящо лечение, го изумило и го накарало да се изчерви в мрака. Било като да те похвалят публично, когато и ти, и цялата публика знаете, че похвалата е незаслужена. Нигъл скрил изчервяването си в гробото одеало.

Настъпила тишина. Сетне Първият глас проговорил на Нигъл съвсем отблизо. „Ти слушаше“ рекъл.

– Да – отвърнал Нигъл.

– Е, какво имаш да кажеш?

– Можете ли да ми кажете за Енори? – попитал Нигъл. – Бих искал пак да го видя. Надявам се да не е много болен. Можете ли да излекувате крака му? Той ужасно го болеше. И, моля ви, не се безпокойте за него и за мен. Той беше много добър съсед и ми продаваше много евтино прекрасни домати, с което ми спестяваше сума ти време.

– Така ли? – рекъл Първият глас. – Радвам се да го чуя.

Последвала нова тишина. Нигъл чул отдалечаващите се Гласове.

„Добре, съгласен съм“ – чул той да казва в далечината Първият глас.
"Да отива на следващия етап. Щом искаш, утре.

* * *

Нигъл се събудил и открил, че щорите са вдигнати и малката му стаичка е залята от слънчевата светлина. Станал и видял че вместо болничната му униформа са му приготвени някакви удобни дрехи. След закуска докторът се погрижил за разранените му ръце, като ги намазал с някакъв мехлем, който мигом ги изцерил. Дал на Нигъл няколко добри съвета и бутилка тонизираща напитка (в случай че му потрябва). Към средата на сутринта дали на Нигъл една бисквита и чаша вино, а после му връчили и един билет.

– Сега можеш да идеш на гарата – рекъл лекарят. – Шафнерът ще се погрижи за теб. Довиждане.

* * *

Нигъл се измъкнал през главната врата и малко примигнал. Слънцето било много ярко. Освен това той очаквал да излезе в някой голям град, който да съответства на големината на гарата, обаче не станало тъй. Бил на върха на един хълм – голям, гол, брулен от остър свеж вятър. Наоколо нямало никой. В подножието на хълма видял светещия покрив на гарата.

Тръгнал живо, но без да се разбързва, надолу към гарата. Шафнерът веднага го забелязал.

– Отгук! – казал и повел Нигъл към една странична линия, на която стоял много приятен малък крайградски влак: един пътнически вагон и малък локомотив – и двата много бляскави, чисти и прясно боядисани. Изглеждало като че ли това ще е първото им пътуване. Дори линията пред локомотива изглеждала нова: релсите светели, релсовите подложки били боядисани в зелено, а от топлото слънце траверсите издавали прелестна миризма на свеж катран. Вагонът бил празен.

– Къде отива този влак, Шафнер? – попитал Нигъл.

– Мисля, че все още не са наименовали мястото – казал Шафнерът.
– На теб обаче ще ти хареса – и затворил вратата.

Влакът веднага потеглил. Нигъл се облегнал назад на седалката. Малкият локомотив запуфкал по един дълбок изкоп с високи зелени насипи, прихлупен от синьо небе. Не след дълго изсвирил, включил спирачките и влакът спрял. Нямало ни гара, ни надпис, само няколко

стъпала нагоре по зеления откос. В края на стълбите в подрязания жив плет имало портичка. До нея стоял неговият велосипед; най-малкото приличал на неговия и към рамката била завързана жълта табелка с големи черни букви, изписващи НИГЪЛ.

Нигъл бутнал портичката, скочил на велосипеда и се понесъл бързо надолу по хълма под пролетното слънце. Не след дълго открил, че пътеката, по която бил тръгнал, е изчезнала и че велосипедът се търкаля по невероятната трева. Тя била зелена и гъста; въпреки това той виждал всяко отделно стръкче. Струвало му се, че си спомня да е виждал или сънувал нейде тази тревиста площ. Гънките на местността му били някакси познати. Да: наклонът постепенно намалявал, както би трябвало да бъде, и ето че сега, разбира се, земята започвала пак да се издига. Между него и слънцето се изпречила огромна зелена сянка. Нигъл погледнал нагоре и паднал от велосипеда.

Пред него стояло Дървото, неговото Дърво, съвсем завършено. Естествено, ако може да се каже така за едно Дърво, което било живо, с разпукващи се листа и клони, дето растат и се извиват на вятъра – вятъра, който Нигъл тъй често усещал или предугаждал и тъй често не успявал да улови. Той се втрещил в Дървото, бавно вдигнал ръце и широко ги разперил.

– Това е дар! – рекъл. Имал предвид изкуството си, а също и резултата, обаче употребил думата съвсем буквално.

Продължил да гледа Дървото. Всички листа, над които някога се бил трудил, си били на мястото – по-скоро както си ги представял, отколкото както ги бил нарисувал; а имало и други, дето били само напъпили в ума му, и още много, които биха могли да напъпят, стига да бил имал време. На тях не било написано нищо, те си били просто едни прелестни листа, и все пак били датирани ясно като календар. Някои от най-красивите – и най-характерните, най-добрите образци от стила на Нигъл – изглеждали сякаш са били произведени в сътрудничество с господин Енори: просто нямало как да се каже другояче.

Птици виели гнезда в Дървото. Изумителни птици: само как пеели! Те се чифтосвали, мътели, опервали се и отлитали, пеейки, в Гората, докато той ги гледал. Тъй като сега той видял, че Гората също е там – разстилала се и от двете страни и тръгвала на поход в далечината. Далеч-далеч проблясвали Планините.

След някое време Нигъл се обърнал към Гората. Не защото се бил изморил от Дървото, а защото изглежда сега вече го имал съвсем отчетливо в ума си и го чувствал, чувствал и как расте, дори и когато не го

гледал. Когато тръгнал, открил нещо странно: Гората, разбира се, си била далечна Гора, и въпреки това той можел да я наближи и дори да влезе в нея, без тя да изгуби това особено очарование. Никога по-рано не бил способен да влезе в далечината, без тя да се превърне просто в близка околност. Това наистина прибавяло значителна привлекателност на разходката из местността, понеже, докато човек вървял, се откривали нови далечини, така че сега вече се появявали двойни, тройни и четворни хоризонти, които били двойно, тройно и четворно по-очарователни. Можело да вървиш и да вървиш и да имаш цялата местност в една градинка или в една картина (ако предпочитате да я наричате така). Можело да вървиш и да вървиш, но вероятно не безкрайно. Неиде отзад били Планините. Те се приближавали, макар и много бавно. Изглежда не принадлежали към картината или били само връзка с още нещо, проблясък между дърветата на нещо различно, на по-нататъшен етап: друга картина.

Нигъл се разхождал, но не се разтакавал току-така, а внимателно оглеждал нещата наоколо. Дървото било завършено, макар и да не бил го завършил – „Просто обратното на онова, дето беше“ помислил си той – ала в Гората имало много неизпипани райони, които все още изисквали работа и мислене. Нищо не се нуждаело от по-нататъшни промени, нищо не било направено не както трябва, но имало нужда да се продължи донякъде. Във всеки отделен случай Нигъл ясно виждал докъде.

Седнал под едно много красиво далечно дърво – разновидност на Голямото дърво, но съвсем индивидуално, или би могло с малко повече внимание да стане индивидуално – и се замислил откъде да започна работата и къде да я свърши, и колко време ще му трябва. Не можел да разработи напълно плана си.

– Разбира се! – казал. – Трябва ми Енори. Той знае сума ти неща за почвата, растенията и дърветата, които аз не знам. Това място не може да бъде оставено просто като мой частен парк. Имам нужда от помощ и съвети: трябва да ги получа по-бързо.

Станал и отишъл до мястото, откъдето бил решил да започне работа. Свалил връхната си дреха. Сетне в една закътана малка долчинка, скрита от окото, забелязал един мъж, който твърде объркано се оглеждал. Той се бил подпрял на една лопата, ала очевидно не знаел какво да прави. Нигъл го поздравил. „Енори!“ – викнал.

Енори нарамил лопатата и се качил при него. Все още по малко накуцвал. Не проговорили, само си кимнали, както правели, когато минавали по алеята, но сега тръгнали един до друг, хванати за ръка. Без

много приказки Нигъл и Енори се спогодили къде точно да направят малката къщичка и градината, която като че ли щяла да им бъде нужна.

В съвместната работа станало ясно, че сега Нигъл го бивало повече от Енори що се отнася до планирането на времето и вършенето на разни неща. Колкото и да е странно, по-погълнат от строежа и градинарството бил Нигъл, докато Енори често пъти бродел наоколо и гледал дърветата, особено Дървото.

Един ден Нигъл трескаво засаждал пръчки от жив плет, а Енори лежал наблизко на тревата, като внимателно гледал едно красиво и добре оформено жълто цветенце, израсло сред зелената трева. Преди много време Нигъл бил разсадил много от тях около корените на своето Дърво. Изведнъж Енори вдигнал очи: лицето му блестяло на слънцето и той се усмихвал.

– Това е страхотно! – рекъл. – Всъщност аз не би трябвало да съм тук. Много ти благодаря, задето си се застъпил за мен.

– Глупости – отсякъл Нигъл. – Не си спомням какво съм казал, но във всеки случай то едва ли е било достатъчно.

– О, не, достатъчно е било – казал Енори. – Така се измъкнах доста по-бързо. Нали знаеш Втория глас: той ме прати тук; каза, че ти си помолил да ме видиш. На теб го дължа.

– Не. Дължиш го на Втория глас – рекъл Нигъл. – И двамата му го дължим.

Те продължили да живеят и работят заедно – не зная колко време. Няма смисъл да се отрича, че отначало понякога не се погаждали, особено ако били изморени. Понеже първоначално от време на време се уморявали. разбрали, че и двамата са снабдени с подсилващи напитки. И на двете шишенца имало един и същ надпис: Да се вземат по няколко капки във вода от Извора, преди почивка.

Намерили Извора в сърцето на Гората; Нигъл си го бил представил само веднъж преди много време, но така и не го нарисувал. Сега разбрал, че той пълни езерото, което проблясва в далечината, и подхранва всичко, което расте в околността. Капките правели водата стипчива или, по-точно, горчива, но освежителна, и освен това тя прояснявала главата. След като пийнели от нея, си почивали поотделно, а после ставали отново и нещата тръгвали радостно. В такива случаи Нигъл измислял чудесни нови цветя и растения, а Енори винаги знаел как точно да ги посади и къде ще се хванат най-добре. Много преди тонизиращите напитки да привършат, те престанали да се нуждаят от тях. Енори престанал да куца.

Колкото повече приближавал края на тяхната работа, толкова повече време отделяли за разходки и наблюдаване: на дърветата и цветята, на светлините и очертанията, на особеностите на терена. Понякога запявали заедно; обаче Нигъл открил, че започва все по-често да обръща поглед към Планините.

Дошъл мигът, когато къщата в долчинката, градината, тревата, гората, езерото и цялата местност били почти завършени както си му е редът. Голямото дърво било напълно разцъфнало.

– Тази вечер ще привършим – казал един ден Енори. – Сетне ще идем на една наистина дълга разходка.

На следващия ден потеглили и вървели, докато стигнали чак до Края. Той, разбира се, не се виждал: нямало нито гранична бразда, нито ограда, нито стена; ала те разбрали, че са стигнали до пределите на тази местност. Видели един мъж, който приличал на овчар; той вървял към тях надолу по тревистия скат в подножието на Планините.

– Искате ли водач? – попитал. – Искате ли да продължите?

За един миг между Нигъл и Енори паднала сянка, понеже Нигъл знаел, че сега наистина иска да продължи и че (в известен смисъл) е длъжен да продължи; ала Енори не искал да продължи и все още не бил готов да го стори.

– Трябва да изчакам жена си – рекъл Енори на Нигъл. – Иначе ще е самотна. Подразбрах, че ще я изпратят след мен по някое време, когато се приготви и когато аз подготвя нещата за нея. Сега къщата е довършена толкова добре, колкото бихме могли да я направим, но аз бих желал да ѝ я покажа. Предполагам, че тя ще успее да я направи по-хубава, по-уютна. Надявам се, че ще хареса и местността – и се обърнал към овчаря. – Вие водач ли сте? – попитал. – Бихте ли могли да ми кажете името на тази местност?

– Не го ли знаете? – рекъл човекът. – Това е Страната на Нигъл. Това е Картината на Нигъл или поне по-голямата част от нея: една малка частица сега се нарича Градината на Енори.

– Картината на Нигъл! – изумил се Енори. – Мислил ли си ти за всичко туй, Нигъл? Никога не съм знаел, че си толкова талантлив. Защо не ми каза?

– Той се опита да ти каже преди много време – рекъл човекът, – но ти не искаше да видиш. В ония дни той имаше само платно и бои, а ти искаше да си поправиш покрива с тях. Нали затова ти и жена ти говорехте за Безсмислицата на Нигъл или за Онази цапаница.

– Но тогава тя не изглеждаше така, не беше истинска – казал

Енори.

– Да, тогава оставяше само мимолетно впечатление – казал мъжът, – но може би щяхте да успеете да го съзрете, ако въобще ви беше хрумвало, че си струва да опитате.

– Аз не ти дадох особена възможност – казал Нигъл. – Никога не се опитах да ти обясня. Наричах те Стария земеровец. Само че какво значение има? Сега вече сме живели и работили заедно. Нещата биха могли да са по-различни, но не биха могли да бъдат по-добри. Както и да е, опасявам се, че ще трябва да продължа. Мисля, че пак ще се срещнем: положително има още много неща, които бихме могли да свършим заедно. Сбогом! – и той горещо стиснал ръката на Енори: една добра, твърда, честна ръка. Обърнал се и погледнал назад за миг. Цветовете на Голямото дърво светели като пламък. Всички птици летели и пеели. После се усмихнал, кимнал на Енори и потеглил с овчаря.

Имал намерение да научи нещо за овцете и планинските пасбища и да погледа едно по-широко небе, и да върви все по-нататък и по-нататък към Планините, все нагоре. Какво е станало зад тях с него, не мога да гадая. Даже малкият Нигъл в стария си дом е успял да съзре Планините в далечината и те са влезли в рамките на неговата картина, ала как изглеждат в действителност и какво лежи зад тях могат да кажат само онези, които са ги изкачили.

* * *

– Аз мисля, че той беше един глупав мъник – казал съветникът Томпкинс. – Всъщност негоден за нищо; никаква полза за Обществото.

– О, кой знае – рекъл Аткинс, човек без каквото и да е значение, просто някакъв си там учител. – Аз не съм толкова сигурен: зависи от това какво имаш предвид под полза.

– Никаква практическа или икономическа полза – настоял Томпкинс. – Предполагам, че от него би могло да се получи някое незначително човече, ако вие учителите си разбирате от работата. Обаче тъй като не я разбирате, ние получаваме безполезни хора като него. Ако аз управлявах тази страна, бих го поставил заедно със себеподобните му да вършат нещо, за което ги бива – да мият чинии в някоя обществена кухня или нещо такова, и бих се погрижил да я вършат както трябва. Или просто бих ги очукал. Него бих го очукал много отдавна.

– Да го очукаш? Искаш да кажеш, че би го накарал да започне пътешествието си, преди да му е дошло времето?

– Да, щом държиш да използваш този безсмислен стар израз. Да го

избутам през тунела върху голямата Купчина боклук, това исках да кажа.

– Значи в такъв случай мислиш, че рисунките нямат някаква ценност, че не си заслужава да бъдат пазени, подобрявани или дори използвани.

– Разбира се, че рисунките могат да бъдат полезни – казал Томпкинс. – Само че човек не би могъл да използва неговите рисунки. Има толкова възможности за смелите млади мъже, който не се боят от новите идеи и новите методи. Не обаче и за тая старомодна цапаница. Градене на въздушни кули за собствено удоволствие. Той и един приличен афиш не би могъл да направи, дори ако от това му зависеше животът. Все си губеше времето с листа и цветя. Веднъж го попитах защо. Той ми рече, че мислел, че са привлекателни! Можеш ли да повярваш? Той рече привлекателни! „Кое, храносмилателните и гениталните органи на растенията ли?“ го попитах, а той нищо не можа да ми отговори. Малоумен шурак.

– Шурак – въздъхна Аткинс. – Да, бедният дребен човечец, така и нищо не довърши. Е да, след като си замина, платната му намериха „по-добро приложение“. Само че аз не съм толкова уверен, Томпкинс. Помниш ли голямото платно, онова, с което след силния вятър и наводнението позакърпиха повредената къща до неговата? Намерих един откъснат ъгъл в полето. Беше повреден, но се разпознаваше: един планински връх и разпъпили листа. Не може да излезе от ума ми.

– От какво да ти излезе? – попитал Томпкинс.

– За кого говорите? – рекъл Пъркинс, намесвайки се, за да запази мира: Аткинс съвсем бил почервенял.

– Не си струва да му повтаряме името – казал Томпкинс. – Не знам защо изобщо говорим за него. Той не живееше в града.

– Да – рекъл Аткинс, – но въпреки това ти беше хвърлил око на къщата му. Заради това все ходеше да го навествяваш и да му се надсмиваш, докато пиеше чая му. Е, сега имаш и неговата къща, и къщата в града, така че името му няма защо да ти се зловиди. Говорехме за Нигъл, ако искаш да знаеш, Пъркинс.

– О, бедният мъничък Нигъл! – казал Пъркинс. – Никога не съм знаел, че рисува.

Вероятно това бил последният път, когато някой споменал името на Нигъл в разговор. Аткинс обаче запазил късчето. По-голямата част от него се разпаднала, ала едно прекрасно листо останало здраво. Аткинс го дал да го сложат в рамка. По-късно го подарил на Градския музей и

дълго време „Листо от Нигъл“ висяло в една ниша и било забелязано от няколко чифта очи. Накрая обаче Музеят изгорял до основи и листото и Нигъл били напълно забравени в старата му родина.

* * *

– Тя наистина излезе много полезна – казал Вторият глас. – Като почивка и като освежаване. За възстановяване е прекрасна; а и не е само туй, понеже за мнозина тя е най-доброто въведение към Планините. В някои случаи направо чудеса върши. Изпращам там все повече и повече хора. Рядко се връщат обратно.

– Да, вярно е – казал Първият глас. – Мисля, че трябва да дадем на това място някакво име. Какво предлагаш?

– Шафнерът вече реши тоя въпрос – рекъл Вторият глас. – Той от доста време съобщава: „Влакът за Енорията на Нигъл е на глухата линия“. Енорията на Нигъл. Изпратих съобщение и на двамата, за да им кажа.

– А те какво рекоха?

– И двамата се разсмяха. Разсмяха се, та чак Планините заехтяха!

КРАЙ

© 1945 Джон Р. Р. Толкин
© 1996 Кънчо Кожухаров, превод от английски

John R. R. Tolkien
Leaf by Niggle, 1945

Източник: <http://sfbg.us>

Публикация:

ДРУГИ СВЕТОВЕ. СБОРНИК РАЗКАЗИ ОТ САЩ, ВЕЛИКОБРИТАНИЯ,
ФРАНЦИЯ, РУСИЯ, ПОЛША, АВСТРАЛИЯ И ДР. 1996. Изд. Офир, Бургас. Биб.
Фантастика, №10.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1208>]